Превентивне виховання як невід'ємна складова системи виховної роботи закладу загальної середньої освіти

(методичні рекомендації)

Проблема превентивності завжди була і є пріоритетною в системі психолого-педагогічних, медичних, правових досліджень будь-якої країни.

Сьогодні, учнівську молодь вирізняє не лише підвищена тривожність, духовна спустошеність, цинізм, жорстокість, прояви різних форм насильства та агресії, грубе ставлення до дорослих, невідвідування навчальних занять, а й низький рівень комунікативних навиків, відчуження від шкільного середовища.

Превентивне виховання у педагогічній літературі розглядається, як:

– комплексний цілеспрямований вплив на особистість у процесі її активної динамічної взаємодії із соціальними інституціями, спрямований на фізичний, психічний, духовний, соціальний розвиток особистості; вироблення в неї імунітету до негативних впливів соціального оточення, профілактику і корекцію асоціальних проявів у поведінці дітей та молоді, на їх допомогу і захист [4];

– допомога дитині оволодіти «мистецтвом», механізмом і здатністю до самодопомоги у подоланні кризових ситуацій, виходу зі скрутного становища, поверненні на тимчасово втрачену траєкторію життєвого шляху [3].

Превентивне виховання, за визначенням Б. Блума, – спрямоване на вчасно вжиті заходи, щодо запобігання життєвим колізіям в окремих індивідів і групах ризику; збереження, підтримку та захист благополучного рівня життя й здоров'я дітей; сприяння у досягненні поставленої життєвої мети та розкритті їхнього внутрішнього потенціалу, разом із профілактикою девіантності, викоріненням джерел стресу і в самій людині, і в її оточенні та найближчому соціальному середовищі [3].

Мета превентивного виховання – досягнення сталої відповідальної поведінки школярів, сформованості їхнього імунітету до негативних впливів соціального оточення.

Основні завдання превентивного виховання учнівської молоді:

– забезпечити соціально-психологічну діяльність, педагогічно зорієнтовану на протидію втягуванню дітей та молоді в негативні ситуації;

– створити умови для формування позитивних якостей особистості в процесі різних видів діяльності (трудової, навчальної, позанавчальної), які сприяють інтелектуальному, морально-етичному, естетичному розвитку, виробленню стійкості до негативних впливів середовища;

– надавати психолого-педагогічну допомогу учням, які її потребують;

– забезпечити соціальну реабілітацію дітей і молоді, які вчинили протиправні дії або зловживають психоактивними речовинами;

– стимулювати учнівську молодь до здорового способу життя і позитивної соціальної орієнтації, сприяти розвитку здоров'язбережувального освітнього процесу, навчанню з раннього віку навикам відповідальності за власне життя та здоров'я.

Наголошуємо, що система роботи закладу загальної середньої освіти з профілактики девіантної поведінки неповнолітніх має здійснюватися через виховні заходи, які спрямовані на: попередження злочинів серед учнівської молоді, вивчення причин і умов їх скоєння; формування відповідальної поведінки та соціальної компетентності молоді; запобігання негативним звичкам; створення умов, що сприяють збереженню здоров'я та життя дітей, виявлення негативних змін у

поведінці здобувачів освіти; відвернення суїцидів; профілактиці правопорушень; організацію дозвілля учнів; підтримки та захисту дітей у різних життєвих ситуаціях.

Звертаємо увагу, що особливе занепокоєння викликає поширення у підлітковому середовищі наркоманії та алкоголізму. Небезпека полягає в тому, що вживання алкоголю і наркотиків стає певною цінністю сучасної молодіжної субкультури, перетворюється в атрибут їхнього способу життя.

Варто наголошувати учням, що будь-який рівень вживання алкоголю, незалежно від його кількості, призводить до втрати здоров'я, а особам, молодшим 18 років, алкогольні напої категорично заборонено. Акцентуємо увагу на статтю 54 Закону України «Про освіту», у якій зазначено, що педагогічні працівники закладів загальної середньої освіти зобов'язані захищати здобувачів освіти під час освітнього процесу від будь-яких форм фізичного та психологічного насильства, приниження честі та гідності, дискримінації за будь-якою ознакою, пропаганди та агітації, що завдають шкоди здоров'ю здобувача освіти, запобігати вживанню ними та іншими особами на території закладів освіти алкогольних напоїв, наркотичних засобів, іншим шкідливим звичкам [2].

Відповідно до Закону України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними», під зловживанням наркотичними засобами потрібно розуміти навмисно систематичне, незаконне вживання наркотичних засобів (https://cutt.ly/TJ4YPV9). Наголошуємо, що загальною метою профілактики вживання психоактивних речовин є здоровий і безпечний розвиток дітей та учнівської молоді [1].

Окрім того, великі ризики для здоров'я дітей і підлітків, також «несуть» сучасні комп'ютерні ігри, мережа «Інтернет», медіапродукти з демонструванням жахів і насильства.

В умовах воєнного стану, використовуючи різні форми дистанційної (змішаної) виховної роботи, доцільно залучати кожну дитину й кожного вчителя, практичних психологів і соціальних педагогів до емоційного розвантаження всіх учасників освітнього процесу, щоби відволікти їх від бомбардувань і жахів війни.

З метою протидії домашньому насильству та сприяння реалізації прав осіб, постраждалих від домашнього насильства, за допомогою проведення превентивних заходів, ефективного реагування на факти домашнього насильства, звертаємо увагу класних керівників і педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти на наказ Міністерства освіти і науки України від 02.10.2018 № 1047 «Про затвердження методичних рекомендацій щодо виявлення, реагування на випадки домашнього насильства і взаємодії педагогічних працівників із іншими органами та службами» (http://surl.li/bcpey) [1].

Наголошуємо, що превентивне виховання, як складова системи виховної роботи закладу загальної середньої освіти – це не тільки, проведення профілактичних дій педагогічним колективом (запобігання формування в учнів негативних звичок, рис характеру, проявів асоціальної поведінки), але й створення середовища для розвитку дітей, їхньої життєстійкості, життєздатності, життєвої компетентності.

Не менш важливим аспектом у превентивному вихованні дітей є партнерська взаємодія – школи і сім'ї. Щоб виховати життєво компетентну, творчу особистість, здатну до саморозвитку і самовдосконалення, необхідно, закладу загальної середньої освіти і батькам діяли як партнери. Звертаємо увагу, що важливою умовою досягнення взаємодії сім'ї і закладу загальної середньої освіти є визначення чітких виховний завдань, серед яких важливе місце належить таким, як:

– спонукання зростаючої особистості до протидії аморальності, правопорушенням, бездуховності;

– сприяння набуттю дітьми та учнівської молоді соціального досвіду;

– забезпечення сприятливих умов для самореалізації особистості до її інтересів тощо [4].

Звертаємо увагу, що головним осередком превентивної виховної діяльності має стати заклад загальної середньої освіти, як простір спільного буття педагогів, учнів і батьківської громади, де створено умови для утвердження самоцінності дитини, максимального забезпечення її інтересів, ставлення до школярів як партнерів [3]. Оптимальним варіантом такого осередку є створення превентивного виховного середовища закладу загальної середньої освіти, діяльність якого має буде спрямована на розвиток дитини.

Наголошуємо, що одним із засобів підвищення правової культури сім'ї та запобіганню шкідливих навиків у дітей є батьківські збори, зустрічі батьків із представниками правоохоронних органів, лікарями; педагогічний всеобуч для батьків.

Отже, підсумовуючи сказане вище, зазначимо, що умовою успішного превентивного виховання, як складової виховного процесу в закладах загальної середньої освіти є: системність; проведення декад і місячників правових знань; зустрічі з лікарями-наркологами, працівниками правоохоронних органів, ювенальної юстиції; робота з батьками; стимулювання здорового способу життя і позитивної соціальної орієнтації учнів; використання активних форм і методів виховного впливу на учнів (діалоги, тренінги, дискусії, акції); здійснення виховання на засадах гуманізму, демократизму, доброзичливості, партнерських взаємин.

Список використаних джерел

1. Закон України від 15.02.1995 № 62/95-ВР «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними».

2. Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII «Про освіту».

3. Оржеховська В.М. Превентивна педагогіка : навчальний посібник / Оржеховська В.М., Пилипенко О.І. Черкаси : Вид. Чабаненко Ю., 2007. 120 с.

4. Формування превентивного виховного середовища загальноосвітнього навчального закладу : навч. метод. посіб. / Єжова О.О., Кириченко В.І., Тарасова Т.В., Федорченко Т.Є., Муромець В.Г., Нечерда В.Б., Оржеховська В.М., Кириленко С.В.; [За заг. ред. д.п.н., проф. Оржеховської В.М.]. Кіровоград : Імекс ЛТД, 2014. 172 с.